

Marek Banach

Uniwersytet Komisji Edukacji Narodowej w Krakowie
ORCID: 0000-0001-6973-350X

Julita Kubacka

Wyższa Szkoła Humanistyczno-Ekonomiczna w Brzegu

Zarządzanie rozwojem dziecka w wieku przedszkolnym w kontekście postaw rodzicielskich

Managing preschool child development in the context of parental attitudes

Wprowadzenie

Rozwój dziecka i jego zróżnicowane aspekty oraz zmiany, jakich dziecko doświadcza w ciągu życia, są fascynującym aspektem człowieczeństwa i przedmiotem badań od wielu lat. Każdy człowiek posiada właściwe sobie zasoby i cechy osobowe. Rozwój każdej jednostki jest innym, specyficznym, właściwym tylko dla niej zestawem indywidualnych, niepowtarzalnych sytuacji, elementów, cech i właściwości, które wyznaczają jej zachowania społeczne wobec ludzi, zachowania względem siebie, a także nastawienie do wielu innych form rzeczywistości. Przebieg rozwoju wynikający z doświadczania kolejnych osiągnięć, przekraczania kolejnych barier ma istotne znaczenie w życiu człowieka dlatego, że istotnie wpływa na szereg obszarów funkcjonowania, w szczególności na obszar poznawczy i społeczny. Istotnym etapem rozwoju każdej jednostki są pierwsze lata życia, szczególnie wiek przedszkolny, który to jest okresem nabywania ważnych doświadczeń, kształtowania się osobowości, podstawowych nawyków, sposobów zachowania, podstawowej skali

uczuć. Wiek przedszkolny jest okresem, w którym dziecko odkrywa wachlarz emocji i uczuć, rozwija poczucie niezależności i własną tożsamość, buduje obraz własnej osoby i samoocenę. W wieku przedszkolnym, choć dziecko wychodzi poza dom i ma większy kontakt z rówieśnikami oraz obcymi dorosłymi takimi jak pedagodzy przedszkolni, to rodzina wciąż ma kluczowe znaczenie w stymulowaniu jego rozwoju.

Wszystkie te aspekty rozwojowe ogniskują się w rodzinie. Rodzina jest od lat przedmiotem analiz podejmowanych z perspektywy wielu dyscyplin naukowych. Jest „tworem osób reprezentujących różne pokolenia, ale spokrewnionych ze sobą, powiązanych więzami pokrewieństwa biologicznego, więzami rodzinnymi, prawnymi, wreszcie to grupa osób utrzymujących ze sobą bliskie kontakty” (Bereźnicka 2014, s. 14). „Członkowie rodziny przebywając ze sobą realizują względem siebie swoje role społeczne, spełniając generalne cele związane z istnieniem i funkcjonowaniem rodziny” (Róžański 2017, s. 225). Rodzina jest uznawana za najważniejszą, naturalną komórkę społeczną. Ta „mała forma życia zbiorowego (mikrozbiorowość) jest obecna we wszystkich epokach i kulturach, w której funkcjonują społeczeństwa” (Liberska, Matuszewska 2014, s. 117). Rodzina jest głównym środowiskiem wychowania dziecka, pierwszym otoczeniem, w którym dziecko się rodzi, wzrasta – to jego stymulator rozwoju. „Rodzina stanowi pierwotne źródło wpływów i oddziaływań, bowiem jej członkowie oddziałują na siebie, pełnią wzajemne powinności, wymieniają wiedzę ogólną, zaspokajają swoje oczekiwania oraz potrzeby – jest to instytucja zaspokajania potrzeb” (Chabior 2015, s. 135). Z tego względu rodzina jest określana jako kluczowe środowisko rozwojowe dziecka, o największym dla niego wpływie wywieranym w pierwszych latach życia. Rodzina jako środowisko rozwojowe zarządza wszystkimi obszarami rozwoju dziecka: rozwojem fizycznym, rozwojem poznawczym, rozwojem społecznym, rozwojem psychicznym (emocjonalnym). Z powyższego wynika, że rodzina jest zbiorem uwarunkowań tworzących okoliczności wychowawcze i rozwojowe dla dziecka. W każdej „rodzinie zarządzanie i oddziaływanie rozwojowe w wyżej wskazanych obszarach są realizowane w inny sposób, co ma przełożenie na poziom rozwoju dziecka” (Kwak, 2015, s. 19). W rodzinie każdy członek pełni swoją rolę społeczną. Szczególną rolę w całej strukturze rodziny pełnią matka i ojciec. Istotność tej roli jest zauważalna szczególnie w kontekście rozwoju dziecka. Role matki i ojca w rodzinie charakteryzują się szczególnymi cechami, częściowo wynikającymi z ról płciowych oraz konwenansów społecznych, jak i z funkcjonujących w społeczeństwie stereotypów. Obydwie role są równie ważne, mają charakter uzupełniający się i niezastąpiony, dlatego nie można wskazać

nadrzędności bądź większej istotności którejś z nich. Przede wszystkim z „perspektywy rozwoju dziecka rola matki i ojca w rodzinie jako głównych opiekunów, wychowawców i nauczycieli jest bardzo duża” (Magda-Adamowicz 2011, s. 194). Najkorzystniejszy podział ról rodzicielskich w rodzinie to taki, według którego „matka realizuje funkcje ekspresyjne, a więc wiążące się z emocjonalnością i rozwojem psychicznym, kształtuje wewnętrzny dobrostan fizyczny i psychiczny, uzewewnętrznia uczucia wzajemne, wpływa na budowanie między członkami rodziny otwartości i zaufania względem siebie, ojciec natomiast realizuje funkcje instrumentalne, kształtuje status ekonomiczny i społeczny rodziny, dba o ogólny jej ogólny dostatek i wystarczalność” (Żernik 2011, s. 213). Bezsprzecznie obecność obojga rodziców jest niezbędna dla prawidłowego rozwoju fizycznego, poznawczego, społecznego i psychicznego dzieci. Mimo stereotypów i pewnego modelowego spojrzenia na rolę matki i ojca w rodzinie, każdy rodzic pełni swoją rolę względem dziecka na swój sposób. Rodzina jest miejscem zaspokajania potrzeb psychicznych dziecka poprzez kontakty emocjonalne. W zależności od tego, na ile i czy zostały zaspokojone potrzeby psychiczne dziecka, może ono normalnie funkcjonować i utrzymywać równowagę psychiczną, a taki stan rzeczy wpływa na właściwości (cechy) dziecka. Potrzeby leżą więc u podstaw kształtowania osobowości i funkcjonowania. Postawy rodziców względem dziecka, zaspokajające jego potrzeby, pozwalają dziecku poczuć swoją wartość, odrębność fizyczną i psychiczną, a na ich podstawie budować swoją tożsamość w osobowości. Do postaw właściwych zalicza się akceptację dziecka, współdziałanie, rozsądną swobodę oraz poszanowanie praw dziecka, natomiast postawy negatywne charakteryzują się nadmiernymi wymaganiami względem dziecka, odtrąceniem, unikaniem lub nadmierną ochroną (Ziemska 2009). Pozytywne postawy rodzicielskie sprzyjają budowaniu u dziecka osobowości otwartej, wrażliwej, uczuciowej, empatycznej, pewnej siebie, aktywnej, z wysoką samooceną, twórczej, niezależnej. Z kolei negatywne postawy rodzicielskie rozwijają u dziecka osobowość charakteryzującą się niestałością emocjonalną, uległością, biernością, niepewnością, lękliwością, podejrzliwością, nerwowością, agresywnością, porywcznością, niską samooceną, nieposłuszeństwem. Aby prawidłowo rozwijać tożsamość dziecka, rodzina powinna umieć zarządzać jego rozwojem, stwarzać okazje do rozwoju uzdolnień i podejmowania wyzwań, dostarczać bodźców rozwojowych. Jest to sposób na rozwój samodzielności, kreatywności, twórczości, które są odzwierciedleniem osobowości. Identyfikacja dzieci z rodzicami jest ważną determinantą rozwoju osobowości, dlatego że dzieci obserwują, naśladują, a następnie przyjmują jako prawidłowy wzorzec zachowania, postawy, sposób bycia swoich rodziców. W ten

sposób uczuciowość czy inspirowanie dziecka przez rodziców przekładają się na przyswajanie wzorców i sprzyjają bardziej rozwojowi osobowości melancholika czy ekstrawertyka, którą cechuje uczuciowość, wrażliwość i intensywna ekspresja uczuć niż introwertyka, cechującego się spokojem, powściągliwością, wycofaniem, zamknięciem w sobie. W innym przypadku duża surowość, oschłość rodziców, ich impulsywność i agresja w kontaktach z dzieckiem przekładają się na identyfikację dziecka z takimi właśnie zachowaniami, postawami – identyfikację z agresorem. Zwiększa to szanse na wykształcenie u dziecka osobowości choletrycznej, neurotycznej lub psychotycznej aniżeli flegmatycznej. Konkludując, cechy osobowości rodziców i ich postawy rodzicielskie są ważnym źródłem identyfikacji i bodźcem dla rozwoju dziecka i określonych cech jego charakteru.

Założenia metodologiczne

Prawidłowo realizowane zarządzanie rozwojem dziecka przez rodziców w pierwszych latach jego życia pozwala na kształtowanie właściwych wzorców reakcji zachowań dziecka w różnych sytuacjach. Z uwagi na istotność aspektu rozwoju u dzieci w wieku przedszkolnym, niniejsze opracowanie poświęcone zostało właśnie możliwości zarządzania rozwojem dziecka w pierwszych latach jego życia. Przedmiotem badań uczyniono możliwość zarządzania rozwojem dziecka w wieku przedszkolnym poprzez różne postawy rodzicielskie. Natomiast celem badań jest poznanie i analiza możliwości zarządzania przez rodziców rozwojem dzieci w wieku przedszkolnym wykorzystującymi w tym aspekcie różne postawy wobec dziecka. Sformułowano pytanie badawcze: W jakim stopniu przyjmowanie różnych postaw wychowawczych przez rodziców ma znaczenie dla jego rozwoju?

Postawiono tezę, że duże znaczenie dla rozwoju dziecka w wieku przedszkolnym ma właściwe zarządzanie jego rozwojem odzwierciedlające się w postawach rodziców względem dziecka.

W badaniach zastosowano metodę sondażu diagnostycznego, który pozwala na zbadanie dużej grupy respondentów, w tym przypadku rodziców dzieci uczęszczających do przedszkola, oraz przedstawienie wyników badań z wykorzystaniem statystyki opisowej, czyli metod przetwarzania danych bez zamiaru szacowania nieznanych parametrów populacji w oparciu o klasyczny rozkład liczebności. W obrębie metody sondażu zastosowano ankietę jako technikę badawczą oraz kwestionariusz ankiety jako narzędzie badawcze. Kwestionariusz ankiety został przygotowany w formie elektronicznej, a następnie zamieszczono go w Internecie celem zgromadzenia materiału badawczego. Badanie miało

całkowicie anonimowy charakter. Nie pozyskiwano zgody na udział w badaniu – wypełnienie ankiety online przez respondenta uznawane było jako automatyczna zgoda na udział w badaniu. Był to celowy dobór próby, zrealizowany w oparciu o następujące kryteria: pełnoletniość, posiadanie w dniu badania co najmniej jednego dziecka w wieku przedszkolnym, samodzielne sprawowanie opieki nad dzieckiem w wieku przedszkolnym. Na pytania zawarte w kwestionariuszu odpowiadali członkowie grup funkcjonujących w Internecie, zrzeszających rodziców dzieci uczęszczających do przedszkola. Badanie prowadzono w okresie od dnia 15 stycznia 2024 r. do dnia 24 marca 2024 r. łącznie. Do badania zakwalifikowano 261 ankiet.

Wpływ postaw reprezentowanych przez rodziców względem dzieci na ich rozwój

Postawy rodzicielskie są dokładniej sposobem ustosunkowania się uczuciowego rodziców względem swojego dziecka. Za pomocą postaw rodzice wyrażają swoje tendencje do określonego, specyficznego zachowania się w stosunku do swojego dziecka. W badaniu własnym zajęto się również zbadaniem typu postaw, jakie ankietowani rodzice przejawiają względem swoich dzieci w wieku przedszkolnym. Ponieważ postawy rodziców mogą być zarówno właściwe (pozytywne), jak i niewłaściwe (negatywne), badanych rodziców poproszono o analizę swoich postaw w obydwu zakresach. Jeśli chodzi o pozytywne postawy rodzicielskie, to z odpowiedzi badanych rodziców dzieci w wieku przedszkolnym wynika, że największy odsetek, stanowiący 57,09% ($n=149$), ogółu badanych reprezentuje postawę „Rozumnej swobody” (która charakteryzuje się tym, że dziecko jest aktywne, samodzielne, bo jest pobudzane, inspirowane, dyskretnie kierowane), a na drugim miejscu pod względem najczęściej 56 reprezentowanych postaw uplasowała się postawa „Akceptująca” (którą cechuje miłość bezwarunkowa, przyjmowanie dziecka takim, jakie jest, jego wad i zalet, kiedy to potrzebne chwalenie, ale i karcenie, zapewnianie bezpieczeństwa), za którą opowiedziało się 40,23% ($n=105$). Dwie pozostałe postawy pozytywne, tj. postawa „Równouprawnienia” – Uznanie praw dziecka (charakteryzująca się tym, że rodzice szanują prawa dziecka, są jego przyjaciółmi, poważnie traktują jego przeżycia, nie bagatelizują problemów, nie stosują przesadnej dyscypliny i rygoru, narzucania) oraz postawa „Współpracująca” (charakteryzująca się tym, że dziecko jest przyjacielem rodziców, uczestniczy w życiu rodzinnym, dyskusjach, rozmowach, otwarcie zwraca się po rady lub pomoc), zostały wskazane przez łącznie 2,69% ($n=7$), w związku

z czym ich udział na tle udziału innych odpowiedzi udzielonych w badaniu własnym nie jest istotny.

Badanych rodziców dzieci w wieku przedszkolnym zapytano także o to, jakie negatywne postawy zdarza im się przejawiać w stosunku do swoich dzieci. Blisko 3/4 badanych rodziców, a dokładniej 69,73% ($n=182$) ogółu badanych wskazało, że ich zachowanie nie jest bliskie żadnej z wymienionych negatywnych postaw, ani też nie wskazali innej postawy, która oddawałaby reprezentację ich realnej postawy względem dziecka. Blisko 1/10 ogółu badanych, a dokładnie 9,58% ($n=25$) wszystkich ankietowanych wskazało, że reprezentuje względem swojego dziecka postawę „Nadmiernie chroniącą” (która charakteryzuje się dążeniem do usuwania przed dzieckiem każdej przeszkody, przesadnym ograniczaniem jego popędów, samodzielności i zainteresowań, postrzeganie dziecka jako słabego, uzależnionego, nierzetelnego, potrzebującego rodzica). Natomiast 16,48% ($n=43$) ogółu ankietowanych wskazało, że reprezentuje względem swojego dziecka postawę „Nadmiernie wymagającą” (charakteryzującą się surowym ocenianiem, stawianiem wymagań, którym dziecko nie może sprostać, pełną wygórowanych oczekiwań). Ankietowani, którzy wskazali inne postawy, byli w nieznaczącej mniejszości nieprzekraczającej łącznie 3% ogółu badanych. Opinie na temat wpływu postaw rodzicielskich na rozwój dzieci, a w szczególności rozwój osobowości w wieku przedszkolnym, są podzielone. Uzyskany rozkład odpowiedzi w tym kontekście był nierównomierny. W toku badań nie udało się uzyskać jednoznacznych opinii respondentów w tej kwestii. Relatywnie duża grupa ankietowanych, licząca aż 29,50% ($n=77$) ogółu badanych, nie była w stanie tego ocenić, stąd tak duży odsetek udzielonych odpowiedzi „nie mam zdania”. Kolejne 35,63% ($n=93$) ogółu badanych stwierdziło, że postawy rodzicielskie nie mają wpływu na rozwój osobowości dziecka w wieku przedszkolnym, w tym 16,86% ($n=44$) ogółu badanych wskazało, że „zdecydowanie nie” mają wpływu, a kolejne 18,77% ($n=49$) ogółu badanych wskazało, że „raczej nie” mają wpływu. Z kolei łącznie 34,86% ($n=91$) ogółu badanych potwierdziło, że w ich opinii istnieje wpływ, przy czym 17,62% ($n=46$) ogółu badanych stwierdziło, że wpływ na osobowość istnieje „zdecydowanie”, a kolejne 17,24% ($n=45$) ogółu, że „raczej” istnieje. W kolejnym pytaniu ankiety badanych poproszono o odpowiedź na pytanie, jak określone – zarówno pozytywne, jak i negatywne – postawy rodzicielskie wpływają na kształtowanie się konkretnych cech dzieci w wieku przedszkolnym. Badani zostali poproszeni o wskazanie, jakie cechy ich zdaniem mogą kształtować u dzieci konkretne postawy rodziców. Jeśli chodzi o pozytywne postawy uzyskano odpowiedzi, z których wynika, że:

- 1) Postawa „Akceptująca” reprezentowana przez rodziców sprzyja zdaniem badanych rozwijaniu u dzieci w wieku przedszkolnym takich cech jak: dominacja (wg 41,38% badanych), autorytatywność (wg 25,67% badanych), niespokojność (wg 11,88% badanych), awanturniczość (wg 21,07% badanych), zarozumialstwo (wg 21,07% badanych), nadmierna pewność siebie (wg 14,94% badanych).
- 2) Postawa „Współpracująca” reprezentowana przez rodziców sprzyja zdaniem badanych rozwijaniu u dzieci w wieku przedszkolnym takich cech jak: wysokie poczucie własnej wartości (wg 34,87% badanych), otwartość (wg 26,05% badanych), odwaga (wg 27,59% badanych), ale też 60 optymizm (wg 7,66% badanych), energiczność (wg 3,83% badanych), wytrwałość (wg 5,75% badanych).
- 3) Postawa „Rozumnej swobody” reprezentowana przez rodziców sprzyja zdaniem badanych rodziców rozwijaniu u dzieci w wieku przedszkolnym takich cech jak: odwaga (wg 23,75% badanych), przywództwo (wg 21,07% badanych), przedsiębiorczość (wg 20,69% badanych), ale też pomysłowość (wg 17,24% badanych), samowystarczalność (wg 12,64% badanych) oraz uspołecznienie (wg 4,60% badanych).
- 4) Postawa „Równouprawnienia” (uznania praw dziecka) reprezentowana przez rodziców sprzyja zdaniem badanych rodziców rozwijaniu u dzieci w wieku przedszkolnym takich cech jak: otwartość (wg 21,07% badanych), aktywność (wg 20,69% badanych), optymizm (wg 18,01% badanych), szczerość (wg 16,09% badanych), odwaga (wg 12,26% badanych) oraz ufność (wg 11,88% badanych).

Mając na uwadze wyżej wskazane przez badanych cechy rozwijane pod wpływem pozytywnych postaw rodzicielskich skonfrontowane z wiedzą naukową, należy wskazać, że: a) postawa „Akceptująca” sprzyja kształtowaniu się u dzieci w wieku przedszkolnym cech osobowości specyficznych dla osobowości typu choleryk, ekstrawertycznej; b) postawa „Współpracująca” sprzyja kształtowaniu się u dzieci w wieku przedszkolnym cech osobowości specyficznych dla osobowości typu sangwinik, ekstrawertycznej; c) postawa „Rozumnej swobody” sprzyja kształtowaniu się u dzieci w wieku przedszkolnym cech osobowości specyficznych dla osobowości typu sangwinik, ekstrawertycznej, ale też melancholik, introwertycznej; d) postawa „Równouprawnienia” sprzyja kształtowaniu się u dzieci w wieku przedszkolnym cech osobowości specyficznych dla osobowości typu sangwinik, flegmatyk, ekstrawertycznej lub introwertycznej.

Z kolei w kontekście negatywnych postawy uzyskano odpowiedzi ankietowanych, z których wynika, że:

1) Postawa „Odrącająca” reprezentowana przez rodziców (którą charakteryzuje brak sympatii do dziecka, krytykowanie, zdenerwowanie na nie, ponieważ nie spełnia ono oczekiwań, stosowanie rozkazów, nakazów, surowych kar) sprzyja zdaniem badanych rozwijaniu u dzieci w wieku przedszkolnym takich cech jak: trudności w przystosowaniu się (wg 16,09% badanych), nieposłuszeństwo (wg 14,94% badanych), gniew (wg 13,79% badanych), bezradność (wg 13,41% badanych), pesymizm (wg 11,88% badanych), brak uczuć wyższych (wg 10,73% badanych), kłótniowość (wg 10,34% badanych), a także agresywność (wg 8,81% badanych).

2) Postawa „Unikająca” reprezentowana przez rodziców (którą charakteryzuje obojętność, rzadki zimny kontakt, brak zainteresowania lub małe zainteresowanie potrzebami i problemami dziecka, dawanie dziecku swobody z uwagi na chęć uwolnienia się od dziecka, unikania go) sprzyja zdaniem badanych rozwijaniu u dzieci w wieku przedszkolnym takich cech jak: wrogość (wg 26,44% badanych), niepewność (wg 18,77% badanych), wstydlivość (wg 9,58% badanych), brak zdolności koncentracji (wg 9,58% badanych), pobudliwość (wg 8,81% badanych), uległość (wg 12,26% badanych), przewrażliwienie (wg 14,56% badanych).

3) Postawa „Nadmiernie chroniąca” reprezentowana przez rodziców sprzyja zdaniem badanych rozwijaniu u dzieci w wieku przedszkolnym takich cech jak: opóźnienie dojrzałości emocjonalnej (wg 19,92% badanych), bierność (wg 18,39% badanych), brak inicjatywy (wg 20,69% badanych), bezradność (wg 21,07% badanych), zdyscyplinowanie (wg 19,92% badanych).

4) Postawa „Nadmiernie wymagająca” reprezentowana przez rodziców sprzyja zdaniem badanych rozwijaniu u dzieci w wieku przedszkolnym takich cech jak: niskie poczucie własnej wartości (wg 13,03% badanych), nerwowość (wg 10,73% badanych), wybuchowość (wg 6,51% badanych), depresyjność (wg 8,05% badanych), niepewność (wg 8,43% badanych), lękliwość (wg 15,71% badanych).

Mając na uwadze wyżej wskazane przez badanych cechy rozwijane pod wpływem negatywnych postaw rodzicielskich skonfrontowane z wiedzą naukową, należy wskazać, że: a) postawa „Odrącająca” sprzyja kształtowaniu się u dzieci w wieku przedszkolnym cech specyficznych dla osobowości typu choleryk, psychotycznej; b) postawa „Unikająca” sprzyja kształtowaniu się u dzieci w wieku przedszkolnym cech specyficznych dla osobowości typu melancholik, neurotycznej lub psychotycznej; c) postawa „Nadmiernie chroniąca” sprzyja kształtowaniu się u dzieci w wieku przedszkolnym cech specyficznych dla osobowości typu

melancholik, introwertycznej; d) postawa „Nadmiernie wymagająca” sprzyja kształtowaniu się u dzieci w wieku przedszkolnym cech specyficznych dla osobowości typu melancholik, neurotycznej.

Wnioski

Z opinii badanych rodziców wynika, że reprezentują oni w stosunku do swoich dzieci głównie pozytywne postawy. Ponad połowa reprezentuje postawę „Rozumnej swobody” (która charakteryzuje się tym, że dziecko jest aktywne, samodzielne, bo jest pobudzane, inspirowane, dyskretnie kierowane), a na drugim miejscu postawa „Akceptująca”, którą reprezentuje prawie połowa ogółu badanych (którą cechuje miłość bezwarunkowa, przyjmowanie dziecka takim, jakie jest, jego wad i zalet, kiedy to potrzebne chwalenie, ale i karcenie, zapewnianie bezpieczeństwa). Stosowanie zdaniem badanych rodziców tych postaw wpływa na rozwój konkretnych cech u dzieci w wieku przedszkolnym. I tak postawa „Rozumnej swobody” zdaniem badanych rodziców sprzyja kształtowaniu się u dzieci w wieku przedszkolnym cech specyficznych dla osobowości typu sangwinik, ekstrawertycznej, ale też melancholik, introwertycznej, na co wskazują cechy rozwijane zdaniem badanych rodziców pod wpływem tej postawy: odwaga, przywództwo, przedsiębiorczość, pomysłowość, samowystarczalność, uspołecznienie. Zdaniem badanych rodziców postawa „Akceptująca” sprzyja kształtowaniu się u dzieci w wieku przedszkolnym cech specyficznych dla osobowości typu choleryk, ekstrawertycznej, na co wskazują cechy rozwijane zdaniem badanych rodziców pod wpływem tej postawy: dominacja, autorytatywność, niespokojność, awanturniczość, zarozumialstwo, nadmierna pewność siebie. Ponadto znacząca grupa badanych potwierdziła w swoich postawach brak negatywnych aspektów wskazanych w ankiecie, – aż blisko $\frac{3}{4}$ badanych rodziców wskazało, że nie reprezentuje w stosunku do swoich dzieci takich postaw negatywnych jak: postawa „Odręczająca”, postawa „Unikająca”, postawa „Nadmiernie chroniąca”, postawa „Nadmiernie wymagająca”. Tylko kilka procent ogółu ankietowanych rodziców wskazało, że reprezentuje względem swojego dziecka postawę „Nadmiernie chroniącą”. Analizowane wyniki badań wskazują na dominację wśród badanych rodziców postaw „Rozumnej swobody” i postawy „Akceptującej”, które sprzyjają rozwojowi cech związanych z osobowością sangwiniczną i ekstrawertyczną. Badani rodzice nie są jednomyślni, jeśli chodzi o ocenę wpływu postaw rodzicielskich na rozwój dzieci w wieku przedszkolnym. Prawie jedna trzecia nie ma zdania na ten temat, nieco więcej niż jedna trzecia ogółu badanych twierdzi, że

postawy rodzicielskie nie mają wpływu na rozwój dziecka, a w szczególności na rozwój osobowości dziecka w wieku przedszkolnym, a podobna liczba respondentów zauważa, że ten wpływ istnieje. W oparciu o przedstawione wyniki można stwierdzić, że postawy rodziców mają duże znaczenie w zakresie rozwoju i kształtowania się osobowości dziecka. Innymi słowy, stwierdzić należy, że potwierdza się założona hipoteza badawcza. Badani są świadomi, że konkretne postawy, style wychowania i specyfika relacji przekładają się na rozwój u ich dzieci konkretnych cech osobowości.

Osobowość człowieka obejmuje cechy psychofizyczne charakterystyczne dla danej jednostki i wyróżniające ją na tle innych, która wyraża ogół procesów psychicznych – myślenia, odczuwania emocji, zachowań, reakcji. Osobowość jest uzewnętrznieniem, bądź trafniej interpretacją wnętrza jednostki, opisującą cały jej psychofizyczny system determinujący jej unikalną formę i sposób bycia, prezentacji i wyrazu, zachowania, reakcji i adaptacji do środowiska. Osobowość dynamizuje i ukierunkowuje działanie każdej osoby. Każdy człowiek reprezentuje swój odrębny, indywidualny zestaw cech stanowiących korzeń jego osobowości, myśli, emocji, uczuć, postaw. Osobowość jako kategoria psychologiczna jest tworem plastycznym, elastycznym, który kształtuje się od pierwszych lat życia pod wpływem doświadczeń, którymi są między innymi doświadczenia środowiska rodzinnego. Matka – to jej słowa, zachowania, sposób bycia, stosunki z dzieckiem, sposób spędzania czasu stają się dla dziecka w wieku przedszkolnym podstawą budowania wyobrażeń o osobowości człowieka i wzorem do naśladowania. Matka wyzwała w dziecku reakcje, które przekładają się na jego osobowość. Ojciec, a głównie jego mentorski wpływ, wsparcie, sposób bycia, słowa, reprezentowane postawy, wykształca w osobowości dziecka cechy osobowości (np. odwagę, odpowiedzialność, kreatywność, zaradność, samodzielność). Zaspokajanie przez rodziców potrzeb psychicznych dziecka (np. dobre traktowanie, bezpieczeństwo) także wpływa na właściwości (cechy) dziecka, które leżą u podstaw kształtowania osobowości. Przykładowo doznawanie życzliwości, aprobata ze strony rodziców w kierunku dziecka kształtuje w nim pewność siebie, stabilność emocjonalną, z kolei brak uwagi, wrogość, złe traktowanie kształtują nerwowość, lęki, niepewność, poczucie niewystarczalności. Cechy osobowości mające neurofizjologiczne podłoże predysponują do utrwalania negatywnych uczuć, schematów myślowych i destrukcyjnych zachowań.

Streszczenie

W przedstawionym opracowaniu za podstawowy cel przyjęto analizę znaczenia zarządzania oddziaływaniami rodzicielskimi na rozwój dzieci w wieku przedszkolnym w kontekście realizowanych postaw rodzicielskich. W nawiązaniu do postawionego celu sformułowano główny problem badawczy: W jakim stopniu rodzicielskie zarządzanie rozwojem dziecka w wieku przedszkolnym poprzez przyjmowanie różnych postaw wychowawczych ma znaczenie dla ich rozwoju? Postawiono hipotezę zakładającą, że duże znaczenie dla rozwoju dziecka w wieku przedszkolnym ma właściwe zarządzanie rozwojem odzwierciedlające się w postawach rodziców względem dziecka. Zastosowaną metodą badawczą był sondaż diagnostyczny, techniką ankieta internetowa, a narzędziem kwestionariusz ankiety. Próbkę badawczą stanowiło ponad 250 respondentów, których dzieci są w wieku przedszkolnym i uczęszczają do przedszkola. W opracowaniu przedstawiono wyniki ustaleń badawczych dotyczących problematyki zarządzania rozwojem dziecka w kontekście przyjmowanych przez rodziców postaw względem dzieci. Wyniki mają charakter opisowy zrealizowany w oparciu o rozkład liczebności. W badaniach udało się potwierdzić postawioną tezę.

Słowa kluczowe: rozwój, rodzina, postawy rodzicielskie, zarządzanie rozwojem, dziecko w wieku przedszkolnym

Abstract

In the presented study, an analysis of the significance of the management of parental interactions on the development of preschool children in the context of the parental attitude simple mented was taken as the primary objective. In relation to the stated aim, the main research problem was formulated: To what extent is parental management of preschool children's development through the adoption of different parental attitudes important for their development? The hypothesis was that proper developmental management reflected in parental attitudes towards the child is important for the development of the preschool child. The research method used was a diagnostic survey, the technique was an online survey and the tool was a survey questionnaire. The research sample consisted of more than 250 respondents whose children are of preschool age and attend kindergarten. This paper presents the results of our research findings on the issue of managing child development in the context of parents' attitudes towards their children. The results are descriptive in nature, based on a distribution of numbers. The research succeeded in confirming the thesis.

Keywords: development, family, parental attitudes, development management, pre-school child

Bibliografia

- Bereźnicka, M. (2014), *Wychowanie dziecka we współczesnej rodzinie*, Kraków: Wydawnictwo Naukowe Uniwersytetu Pedagogicznego.
- Chabior, A. (2015), *Życie rodzinne i funkcjonowanie gospodarstwa domowego*. W: A. Fabiś i in. (red.), *Ludzka starość. Wybrane zagadnienia gerontologii społecznej*, Kraków: Wydawnictwo Impuls.
- Kwak, A. (2015), *Rodzina – źródło kapitału życiowego*. W: M. Orłowska i in. (red.), *(Prze)moc w rodzinie. Instytucjonalne formy (po)mocy*, Toruń: Wydawnictwo Edukacyjne AKAPIT.
- Liberska, H., Matuszewska, M. (2014), *Modele funkcjonowania rodziny. Style wychowania*. W: I. Janicka, H. Liberska (red.), *Psychologia rodziny*, Warszawa: Wydawnictwo PWN.
- Magda-Adamowicz, M. (2011), *Struktura rodziny a twórczość dzieci*. W: J. Łaszczyk, M. Jabłonowska (red.), *Wokół problematyki zdolności*, Warszawa: Wydawnictwo APS.
- Różański, T. (2017), *Współczesna rodzina jako środowisko życia i aktywności osób starszych. Wybrane kwestie*, *Teologia i Człowiek. Kwartalnik Wydziału Teologicznego UMK*, nr 40(4).
- Ziemska, M. (2009), *Postawy rodzicielskie*, wydanie 3, Warszawa: Wiedza Powszechna.
- Żernik, K. (2018), *Wychowanie przez/w rodzinie*. W: M. Magda-Adamowicz, E. Kobyłecka (red.), *Dziedziny wychowania w klasach początkowych*, Toruń: Wydawnictwo Adam Marszałek.